

ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

พระมหาปรีชา สาเส่ง^{1*} สถิตย์ นิยมญาติ² บุญเลิศ ไพรินทร์³ กานต์ ศรีวิภาสถิตย์³

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3. เพื่อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างตัวต่อตัวจากพระผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 19 รูป/คน เลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Selection) และการวิจัยเชิงปริมาณจากการแจกแบบสอบถามพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดภาคใต้ จำนวน 158 รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ (Descriptive interpretation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักเกณฑ์การจัดการความรู้ทางพุทธศาสนา การวางแผน การอบรม การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน โดยใช้เครื่องมือสื่อสารในการเผยแผ่ ผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับยุคสมัยในการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ในแต่ละวัย และมีการทำงานเชิงรุกในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีการติดตามและประเมินผล

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำของพระธรรมทูตในการเป็นแบบอย่างและให้ประชาชนไว้วางใจ โดยการทำความเข้าใจ ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ 2. การบริหารทั่วไป ยึดหลักความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพื่อลดความขัดแย้งสร้างความปรองดอง จัดกิจกรรมและทำงานร่วมกับคนในพื้นที่ ออกตรวจเยี่ยมสร้างกำลังใจ 3. ทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ สื่อเพื่อการเผยแผ่ 4. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เน้นการเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่น

3. การเผยแผ่ที่มีประสิทธิผล ได้แก่ 1. ด้านภาวะผู้นำของพระธรรมทูตอาสา ยึดหลักสัปปริสธรรม รู้เขารู้เรา เพิ่มการอบรมความรู้ในหลักธรรม สร้างความสามารถในการเผยแผ่และการเป็นแบบอย่างให้กับประชาชน 2. ด้านการบริหารโครงการมีการจัดทำแผนส่งเสริมการเผยแผ่ระยะ 5 ปี ในการกำหนดยุทธศาสตร์ มุ่งเผยแผ่เน้นการสร้างความปลอดภัยและลดความขัดแย้ง 3. ด้านทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่ เช่น บุคลากรที่ประสานงานในโครงการ ทุนเพื่อทำงานเผยแผ่ ในการจัดหาวัสดุการเดินทาง เพื่อการทำงานเชิงรุกและเข้าถึงประชาชน 4. ศึกษาหาวิธีการเผยแผ่ที่เหมาะสม เช่น การออกพบปะสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังประชาชน มีการติดตามและประเมินผล ให้งานเผยแผ่เหมาะสมกับวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น โดยจัดกิจกรรมวิถีพุทธให้มีการเรียนรู้้อย่างมีส่วนร่วม สร้างพลังชุมชน

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การเผยแผ่ พระธรรมทูตอาสา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาระดับปริญญาตรี ดร.สถิตย์ นิยมญาติ

³ กรรมการร่วม ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ ดร.กานต์ ศรีวิภาสถิตย์

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: pccsmallville@gmail.com

EFFECTIVENESS OF THE BUDDHISM PROPAGATION OF VOLUNTEER MONKS IN THE FIVE SOUTHERN BORDER PROVINCES

Phramahapreecha saseng^{1*} Satit Niyomyaht² Boonlert Pairindra³ Kan Srivipasatit³

Abstract

The objective of this research is 1. To study the Effectiveness of The Buddhism in Propagation of Volunteers Monks in The Five Southern Provinces. 2. To study the factors that affect the propagation of Buddhist missionary volunteers in five provinces. and 3. Suggestions to improve the factors that affect the performance of the Buddhism of the missionary volunteer in the five southern border provinces to be more appropriate. The research methodology was qualitative research data from key informants 19 person with a deep interview, by face to face interviews. And quantitative distribution of the missionary asked five southern provinces. 158 examples analyzed by the depiction.

Findings were as follows :

1. Buddhism effectiveness of the missionary volunteer in five provinces. knowledge management, planning, training, Buddhist missionaries Doctrinal. Using communication tools to disseminate material things. Production in line with the era of knowledge transfer to the local individual ages. And are proactive in spreading the teachings of Buddhism. A monitoring and evaluation.

2. Factors affecting the propagation of Buddhism missionary volunteers in five provinces. 1. Leadership of the missionary in an exemplary and the public trust. By understanding The lifestyle of the people living in the area. 2. general administration Understanding the principles of access and development to reduce conflict reconciliation. Activities and working with local people. A visit encouraging. 3. resource management, including personnel, budget, media propaganda. 4. How Buddhism. On the target The meeting exchanged views and activities together. Have assessed.

3. The mission effectiveness. The powerful factor 1. the leadership of the missionary theology based Sappuris know they know we increase training in the principles. The ability to create and disseminate the exemplary to the public. 2. The project management plan has five years to promote the propagation strategies. Missionaries focus on building reconciliation and reduce conflict, 3. the resources to promote the propagation of such personnel who coordinated the project. Funding for the mission In the supply of travel to work proactively and accessible to the public. 4. Learn how to convey the right to issue such an airing. To exchange, learn and listen to the people. A monitoring and evaluation The mission, the culture endemic. The Buddhist way of life Learning is a participant. Community Empowerment

Keywords : Effectiveness, The Buddhism in Propagation, Volunteer Monks ,Five Southern Provinces

¹Doctor of Public Administration, Bangkok Thonburi University

² Advisors: Associate Professor Dr. Satit Niyomyaht

³ commission: Dr. Boonlert Pairindra and Dr. Kan Srivipasatit

*Corresponding author, e-mail: pcsmallville@gmail.com

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติ มีความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์มาแต่อดีต นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาได้รับการทะนุบำรุงและอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ เพราะเป็นศูนย์รวมศรัทธาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชน การดำเนินชีวิตหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนในชาติมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ สังคมมีความสงบสุข (สมเด็จพระพุทธาจารย์, เกี้ยว อุปลโณ : 2554) พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ที่มีความเชื่อ ศรัทธา และถือหลักปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่ซึมผ산อยู่ในความคิด จิตใจ และกิจกรรมทุกด้านของวิถีชีวิตไทยสืบต่อมาอย่างยาวนาน จาริตประเพณีต่างๆ ของไทย ล้วนมีรากฐานจากคติความเชื่อจากหลักพระพุทธศาสนา

สังคมไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีบทบาทในการให้การศึกษาทางด้านทั้งความรู้ด้าน ศิลปวัฒนธรรม อาชีพ และการดำเนินชีวิต ประชาชนไทยกว่าร้อยละ 90 ยังคงนับถือพระพุทธศาสนาและ รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา การรักษาและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญที่พุทธบริษัทจะต้องถือเป็นหน้าที่และภารกิจที่จะต้องส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ เจริญรุ่งเรืองโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอน

การประกาศเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและความมั่นคงของชาติ สังคมไทยในอดีตชาวพุทธเข้าถึงหลักธรรมคำสอนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ของการศึกษาและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและได้เรียนรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างมั่นคงเป็น สังคมวิถีพุทธ ดำรงชีวิตอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ในการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมในอดีตนั้น พระสงฆ์ ได้รับการศรัทธา ยกย่องเป็นปูชนียบุคคล และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ประชาชนชาวไทยจึงได้ช่วยกันทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ประยุทธิ์ ปยุตโต, 2550) และได้รับการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากรัฐ ดังที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ปี 2550) ได้กำหนดไว้ในมาตรา 80 ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ...” และคณะสงฆ์ไทย ดำเนินภารกิจตามพระธรรมวินัย โดยมีกฎหมายรองรับคือ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และ พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนด อำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546, หน้า 22-23)

มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ที่กำหนดนโยบาย ออกกฎระเบียบในการ ดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ดังกล่าว มีหน่วยงานราชการรับสนองงานคณะสงฆ์และทำหน้าที่อุปถัมภ์ ดูแลสนับสนุนส่งเสริมคณะสงฆ์ให้ดำเนินกิจการตามพระธรรมวินัยและนโยบายของรัฐ คือ สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์กรการเผยแผ่ของคณะสงฆ์คือ กองงานพระธรรมทูต หน่วยอบรมประชาชนประจำ ตำบลและที่เป็นสถาบันหลักของสังคมที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ในประเทศไทยคือ วัด ส่วนพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่ ได้แก่ ผู้แสดงธรรมประจำวัดในโอกาสต่างๆ

การดำเนินการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ทุกกิจการ รัฐได้จัดงบประมาณสนับสนุนทั้งด้านการ บริหารศาสนบุคคลและอุปถัมภ์การบริหารองค์กร อย่างไรก็ตามบทบาทของวัดและพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทย ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากอดีต ชุมชนและสังคมพึ่งพาวัดน้อยลง ความศรัทธาและความเชื่อถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำ ทางจิตวิญญาณลดน้อยลงมาก การปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธของฝ่ายคฤหัสถ์ย่อหย่อนละเลยการศึกษาเล่าเรียนหลัก พระพุทธธรรม แต่กลับนับถือพระพุทธศาสนาเพียงในนาม เห็นได้จาก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุทธิ์ ปยุต โต 2550) ได้กล่าวถึงปัญหาของพระพุทธศาสนาไว้ในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนา ประจำชาติว่า การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยห่าง

เหินจากวัฒนธรรมไทยแบบเดิม ทั้งนี้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ก็เห็นปัญหาดังกล่าว จึงมีความพยายามพัฒนาการจัดกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น มีการเปิดวัดให้อบรมและจัดกิจกรรมในวันอาทิตย์ เชิญชวนเข้าวัดฟังธรรมในวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดตามประเพณีต่างๆ มีการพัฒนาและเผยแผ่องค์ความรู้ด้านหลักธรรมคำสอนโดยผ่านสื่อที่หลากหลาย

นอกจากนั้นความไม่สงบใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เป็นปัญหาหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่สั่นคลอนความมั่นคงของพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคม จึงได้วางรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมาเป็นกรณีเฉพาะ ซึ่งถือว่า เป็นเขตพื้นที่พิเศษที่เป็นปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญของการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในพื้นที่พิเศษนี้ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาในพื้นที่ จึงได้ดำเนินการจัดตั้งองค์กรขึ้นมา คือ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้คณะสงฆ์บริหารจัดการฝึกอบรมพระภิกษุให้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างคล่องตัว และให้พิจารณาจากสภาพแวดล้อมนั้นๆ อย่างระมัดระวัง เพราะเป็นพื้นที่พิเศษ

เนื่องจากปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ เป็นเหตุให้ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติกิจหน้าที่ของชาวพุทธเป็นไปด้วยความลำบาก จึงเกิดพระธรรมทูตอาสา เพื่อที่จะทำงานเผยแผ่ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น ด้านระยะเวลา งบประมาณ และสภาพพื้นที่ พระธรรมทูตอาสาแต่ละรูปถือได้ว่าเป็นผู้ที่เสียสละ การเสียสละอันยิ่งใหญ่ของบรรดาพระธรรมทูตอาสา เป็นสิ่งที่ควรยกย่องเป็นอย่างยิ่ง เป็นเทียนชัยเล่มเล็กๆ แห่งพระพุทธศาสนาที่ส่องแสงสว่างไปทั่วทั้ง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพระธรรมทูตอาสาเองก็มีภาระและงานรับผิดชอบอยู่มากตามขนาดของพื้นที่ไปด้วย ปัญหาที่พบ คือ 1. พระสงฆ์ที่มีคุณภาพตามหลักพระธรรมวินัยมีจำนวนไม่มาก แม้ว่าการศึกษาของสงฆ์ที่ยกระดับถึงอุดมศึกษา และกฎหมายรองรับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็ยังไม่สามารถกระจายพระสงฆ์ที่มีคุณภาพตามหลักพระธรรมวินัยไปสู่วัดต่างๆ ได้ทั่วถึง 2. การขาดแคลนศาสนทายาทที่จะสืบต่อพระพุทธศาสนา เพราะชาวพุทธมิได้ให้ความสำคัญในการบวชเรียนและชาวพุทธเองก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือมีทั้งในส่วนที่มีศรัทธาไม่ถูกต้อง ยึดถือสิ่งที่มีใช้สารธรรมและอีกส่วนหนึ่งคือการย่อหย่อนศรัทธา 3. พระธรรมทูตอาสาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เผยแผ่พระพุทธศาสนาท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา รักษาชีวิตอาราม อยู่เป็นหลักใจให้ชาวพุทธไม่ท้อถอย ไม่ทอดทิ้งศาสนสถาน และมรดกธรรมที่บรรพบุรุษได้เฝ้ารักษาไว้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึง ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคง แห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดภาคใต้ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษา “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

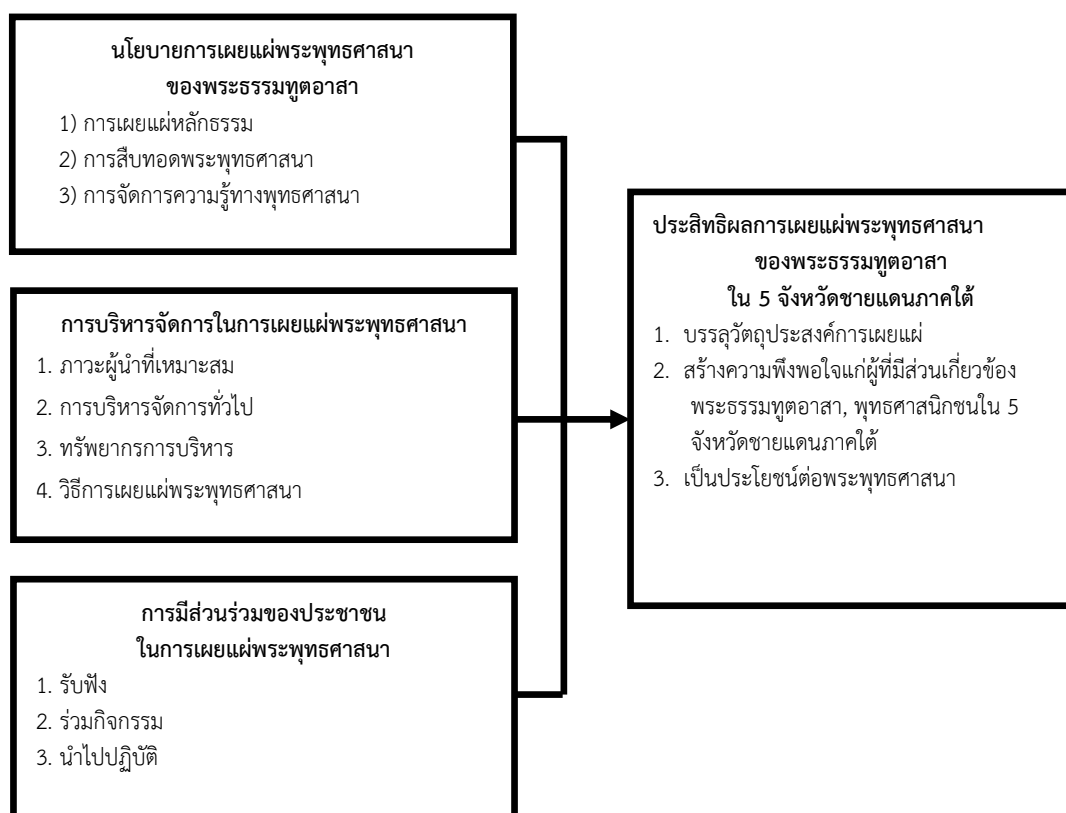
3. เพื่อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีการออกแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปสภาพทั่วไปจากการสัมภาษณ์

ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ผลวิเคราะห์การบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา

พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ใน 5 จังหวัดภาคใต้ การบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประกอบด้วยปัจจัยการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านภาวะผู้นำ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านทรัพยากรในการเผยแผ่ และด้านวิธีการเผยแผ่ ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของพระธรรมทูตอาสา ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ พระธรรมทูตอาสาสามารถสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ มีความเข้าใจเพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบ รู้ประโยชน์ในการที่จะเผยแผ่ศาสนาหรือว่าคุณธรรมในเชิงรุกและเชิงรับ เป็นผู้ประสานกับข้าราชการเจ้าหน้าที่สำนักพุทธประจำจังหวัด และส่วนบ้านเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การบริหารจัดการทั่วไป

สรุปได้ว่า หลักการบริหารของพระธรรมทูตอาสา ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีบริบทพิเศษต่างจากพื้นที่อื่น จึงต้องทำความเข้าใจ โดยการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงาน ประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้งหรือลดความขัดแย้ง และลดช่องว่างระหว่าง วัด ชุมชน และหน่วยงานราชการรัฐกาล โดยเฉพาะเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน ยกย่องและให้เกียรติในการทำกิจกรรม วางแผนจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ เป็นผู้ให้, เสียสละ, ไปตรวจเยี่ยมให้กำลังใจ และมอบปัจจัย 4 สิ่งของต่างๆ

2.3 ทรัพยากรในการเผยแผ่

สรุปได้ว่า ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ของงานเผยแผ่ ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เครื่องบันทึก เครื่องสื่อสาร การถ่ายรูปรูปยานพาหนะในการเดินทาง สื่อการเรียนการสอน บุคลากร การประชาสัมพันธ์ หลักธรรม งานเผยแผ่อยู่ได้ พระศาสนาจะอยู่รอด และต้องมีการติดตามประเมินผล

2.4 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า วิธีการในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสาสำหรับ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพบปะพูดคุย สนทนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อสร้างความไว้วางใจแล้วค่อยสอดแทรกธรรมะ จัดอบรม ดึงมวลชน ดึงจิตอาสาเข้ามาร่วม ทำให้เป็นแบบอย่างโดยการพัฒนาตัวเองก่อน ต้องใช้สติปัญญา วาทศิลป์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือจากการศึกษาปัญหาในพื้นที่จริง การทำความเข้าใจ เข้าถึงคนในพื้นที่และพัฒนา คือเข้าใจกระบวนการที่จะแนะนำคนชุมชนในพื้นที่ให้อยู่ร่วมกัน สามัคคีกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านภาวะผู้นำของพระธรรมทูตอาสา ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ พระธรรมทูตอาสาสามารถสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ เพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบในการทำงานเชิงรุกและเชิงรับสามารถประสานงานกับข้าราชการ สำนักพุทธประจำจังหวัด และส่วนของบ้านเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

หลักการบริหารของพระธรรมทูตอาสา ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีบริบทพิเศษต่างจากพื้นที่อื่น จึงต้องทำความเข้าใจ โดยการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงาน ประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้ง และลดช่องว่างระหว่าง วัด ชุมชน และหน่วยงานราชการรัฐกาล โดยเฉพาะเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน ยกย่องและให้เกียรติในการทำกิจกรรม วางแผนจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำงานที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ เป็นผู้ให้ เสียสละ ไปเยี่ยมเยียน ให้ขวัญ กำลังใจ และปัจจัย 4 สิ่งของต่างๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านการร่วมมือของประชาชน พบดังนี้

พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามลำดับ

ปัจจัยด้านนโยบายพบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากได้แก่ ข้อที่ว่า “ต้องการการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา” รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “มีการติดตามผลการทำงาน” “กำหนดแนวทางการทำงานเผยแผ่” ตามลำดับ

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเผยแผ่พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากได้แก่ ข้อที่ว่า “มีระบบการบริหาร และวางแผนงาน ในการเผยแผ่” รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการทำงานการเผยแผ่” “พระธรรมทูตอาสา มีภาวะผู้นำและวางตนเป็นแบบอย่าง” “มีการศึกษาแนวทางและหาวิธีการเผยแผ่ตามสภาพพื้นที่” ตามลำดับ

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเผยแผ่พบว่า ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีประสิทธิภาพในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญๆ” “ร่วมจัดกิจกรรมและแสดงออกถึงความเป็นพุทธศาสนิกชน” รองลงมาอยู่ในระดับมากได้แก่ข้อที่ว่า “ประชาชนรับฟังคำแนะนำจากพระธรรมทูต” “ประชาชนรับฟังคำแนะนำจากพระธรรมทูตอาสา” ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีสภาพพื้นที่ต่างจากภาคอื่น เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการออกพบปะประชาชน หรือออกเผยแผ่ ส่วนหนึ่งศาสนาเฉพาะในพื้นที่, ภาษาเฉพาะ, ที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการลงพื้นที่ ดังนั้นโครงการจึงมีนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ที่ต่างจากที่อื่น เพื่อสร้างบทบาทการให้บริการทางสังคมของพระสงฆ์ เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือการให้คำแนะนำทางด้านจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ และเป็นທີ່พึ่งพิงให้มีความสุขทางใจส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้

ประนีประนอมส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน ในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา” ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1. ด้านนโยบายการเผยแผ่ พบว่า ภาวะผู้นำของพระธรรมทูตอาสา ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ พระธรรมทูตอาสาสามารถสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ มีความเข้าใจเพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบ รู้ประโยชน์ในการที่จะเผยแผ่พระศาสนาหรือว่าคุณธรรมในเชิงรุกและเชิงรับซึ่งมีบริบทพิเศษต่างจากพื้นที่อื่น จึงต้องทำความเข้าใจ โดยการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงาน ประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้ง และลดช่องว่างระหว่าง วัด ชุมชน และหน่วยงานราชการ รัฐบาล ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานเผยแผ่ ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เครื่องบันทึก เครื่องสื่อสาร การถ่ายรูป ยานพาหนะในการเดินทาง สื่อการเรียนการสอน บุคลากร การประชาสัมพันธ์หลักธรรม งานเผยแผ่อยู่ได้พระศาสนาจะอยู่รอด และต้องมีการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณาพันธ์, พระมหาสุตใจ (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การนํานโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า ผู้บริหารคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการการนํานโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66 ด้านกระบวนการนํานโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในประเทศไทย อยู่ใน ระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ด้านความคิดเห็นในเรื่องของการนํานโยบายการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับ “ปานกลาง”

2. ด้านการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพบว่า วิธีการในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพบปะพูดคุย สนทนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อสร้างความไว้วางใจ แล้วค่อยแทรกธรรมะ จัดอบรม ดึงมวลชน ชักนำจิตอาสาให้เข้ามาร่วมกิจกรรมอาสา สามารถสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ เพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบ ในการทำงานเชิงรุกและเชิงรับ สามารถประสานงานกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธประจำจังหวัด และส่วนบ้านเมืองอื่นๆ เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้งหรือจะจัดความขัดแย้ง ทำให้เป็นแบบอย่างโดยการพัฒนาพื้นที่วัดที่ตัวเองอยู่ก่อน จากนั้นต้องใช้สติปัญญาหาข้อดีโดยจะสอนจากการศึกษาปัญหาที่จริง ให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เข้าใจในกระบวนการในการเผยแผ่ เข้าใจในชุมชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือการประชุมปรึกษาหารือกันวางแผนจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ให้กับพระที่จะทำหน้าที่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวุฒิกมล วุฑฒิกมล (พรมพิมพ์) ได้วิจัยเรื่อง “เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุนีมีจุดเด่นคือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละ

ประเด็นจะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมได้ 4 ประเภท ดังนี้ 1. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม 2. เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา 4) เนื้อหาประเภทวิชาการและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสนอง ปจโจภากริ (จ่านิล) ได้กล่าวถึงกลวิธี และเทคนิคประกอบการสอนไว่ว่าสำหรับครูอาจารย์ผู้สอนจะต้องมีความเคารพในพระธรรม คือ พุทธตามธรรม เอาความถูกต้อง ไม่เอาความถูกต้องใจ วิธีการสอนแบบใดคงไม่ดีไปกว่าวิธีการของพระพุทธเจ้า เพราะการสอนของพระองค์แต่ละครั้งจะดำเนินไปจนบรรลุผลสำเร็จนั้น พระองค์มีกลวิธีและเทคนิคในการสอน 4 ประการ คือ

1. แบบสันทสนา เป็นการสอนที่ชี้ให้เห็นแจ่มแจ้ง ชัดเจน มิใช่การพูดมากหรือพูดยาวๆ แต่หมายถึง การอธิบายให้คนเข้าใจเรื่องที่พูดนั้นชัดเจนเห็นจริงตามที่พูดจนยอมรับนับถือ ยกย่องเอาไปปฏิบัติตาม จะทำได้ เช่นนี้ ครูผู้สอนต้องมีการเตรียมตัวอย่างดี โดยใช้วิธีดังนี้ 1. การตีความหมาย 2. การขยายความหมาย 3. การอุปมาอุปมัย 4) การยกอุทาหรณ์ 5) ใช้อุปกรณ์ประกอบ

2. แบบสมทปนา เป็นการสอนชวนใจให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติหรือบรรยายให้ชัดซึ่งในคุณค่า เห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนใจยอมรับ ทำให้อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ เช่นสิ่งใดที่บอกว่าดีมีประโยชน์ก็บอกให้ทำ สิ่งใดที่ไม่มีประโยชน์ก็เลิกเสีย แต่ต้องใช้หลักการพูด โน้มน้าวจิตใจ อย่างที่เขาพูดปลุกกระตม ต้องใช้ วาทศิลป์ ดังนี้ 1) เรียกเรื่องความสนใจ 2) เร้าใจให้เห็นประโยชน์อันจะพึงได้ 3) จุดไฟปรารถนา 4) พาลงมือกระทำ

3. แบบสมุตเตชนา เป็นการสอนเร้าใจให้อารมณ์อาจหาญแก้อั้วกล้า คือปลุกใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจเข้มแข็ง มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้ สู้งาน ไม่หวั่นไหว ไม่กลัวยากลำบาก เป็นการ สอนเพื่อให้ความกล้าหาญ ให้ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จ ทั้ง 4 ประการดังนี้ 1. ฉันทะ ได้แก่ เต็มใจทำ ต้องรักงานที่รับผิดชอบ 2. วิริยะ ได้แก่ แข็งใจทำ ต้องมีความมานะอุตสาหะพากเพียร 3. จิตตะ ได้แก่ ตั้งใจทำ ต้องดูแลสอดส่องเอาใจใส่ตลอดเวลา 4. วิมังสา ได้แก่ เข้าใจทำ ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรอง ให้รอบคอบ

4. แบบสัมปหังสนา เป็นการสอนแบบปลอบขโลมใจให้รื่นเริง คือบำรุงจิตใจให้เข้มขึ้นเบิกบาน โดยมุ่งชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นทำให้บรรยากาศในที่ นั้น ๆ สดชื่นแจ่มใส โดย 1. พูดคล้องจอง หมายถึง การพูดสัมผัสอักษรคล้องจองได้ความหมาย เอามาพูด เชื่อมโยงกันได้อย่างสนุกสนาน 2. พูดสรวลคำ หมายถึง การพูดตลกเป็นกลอนให้เกิดความสนุกสนาน หรือ ประดับคำพูดให้แพรวพราวมองเห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 3. พูดตรงไปตรงมา หมายถึง พูดตรงประเด็นให้เห็นชัดเจน 4. พูดพร้อมกับแสดงท่าประกอบ หมายถึง พูดพร้อมแสดงให้ทำตาม 5. พูดแบบแต่งเติมคำ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคำเก่าที่มีอยู่แล้วเพื่อให้เกิดคำใหม่ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น 6. พูดเล่าเรื่องซ้ำซ้อน หมายถึง การเล่าเรื่อง ประกอบที่ซ้ำซ้อนไม่หยาบโลน ทำให้เกิดประโยชน์

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการเผยแผ่ การจัดตั้งเครือข่าย การจัดตั้งกลุ่มในการทำงานเป็นกลุ่มๆ เป็น ส่วนๆ เช่น ครัวในสวนไหนผู้คนมีส่วนร่วมได้ก็จัดตั้งเป็นองค์กร เป็นเครือข่ายขึ้นมาและใช้เครือข่ายเชื่อมโยงกัน ดึงคนที่มีความรู้ความสามารถแต่ละด้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน มีการเชิดชู เกียรติว่าเขาเป็นผู้มีสิทธิในการทำกิจกรรมนี้ เป็นการประชุมบริหารที่ใช้อยู่และก็จะเกิดผลสำเร็จการติดตาม ประเมินผลจากกิจกรรมในโรงเรียน และการออกเยี่ยมชุมชนให้เป็นการประเมินผลไม่อย่างนั้นก็ไม่สัมฤทธิ์ผล อย่างแท้จริงไม่ยั่งยืน เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ในปัจจุบันอำนวยความสะดวก ช่วยให้สามารถเผยแผ่ประสบความสำเร็จได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวคิดและ

หลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา” ผลการศึกษาพบว่าแนวคิด วิธีการ และเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟังไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ แก้อกกุล ความสุข แก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใช้ชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศ พระมหาสัญญา ปณฺณาวชิโร (โปรงใจ) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺณโก “หลวงตา แพร่เอื้อไม้”)” จากการศึกษาพบว่าท่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรมวัตรตามแบบประเพณีโบราณ ดังกล่าว มาเป็นการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์และนำเข้าสู่การปฐกถาธรรม-บรรยายธรรมอภิปราย ได้ว่าที่ และการสนทนาธรรมแบบร้อยแก้ว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านนโยบาย พบว่า

1. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรกำหนดนโยบายการทำงาน มีแผนงาน ยุทธศาสตร์การทำงานงานเผยแผ่ ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีความเสี่ยง
 2. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยของคนในพื้นที่
 3. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรสร้างเครื่องมือและกระบวนการสันติสุขแนวทางสันติวิธี และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่
 4. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรกำหนดแนวทางการประสานงาน ทำความเข้าใจระหว่างองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 5. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรมีนโยบายการสร้างจิตสำนึกและสร้างค่านิยม คุณค่าในการอยู่ร่วมกันในสังคมสันติสุข
 6. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในพื้นที่เสี่ยงภัย
 7. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ ของเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา
 8. สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรกำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพขององค์กรชาวพุทธ ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม
- ด้านการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า
- สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ควรให้พระธรรมทูตอาสาประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ดึงทุกฝ่ายเข้าร่วมในกิจกรรมการเผยแผ่ ดังนี้
1. สร้างโอกาสให้พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามปกติ
 2. กระจายการให้บริการและดูแล ชาวพุทธอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง
 3. สร้างเสริมศักยภาพของวัดให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้ทั้ง 6 ด้าน

4. องค์การชาวพุทธ องค์การคณะสงฆ์ และหน่วยงานของรัฐร่วมแก้ไขปัญหา
 5. วางระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ ของพระธรรมทูต
 6. จัดตั้งกองทุนชาวพุทธเพื่อสนับสนุนกิจกรรมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
 7. จัดหา ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน
- ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพบว่า
- ควรให้พระธรรมทูต ได้มีโอกาสพบปะบุคลากรและเป็นแบบอย่าง ในการสร้างแรงบันดาลใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ดังนี้
1. สร้างศักยภาพให้ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้
 2. สร้างกลไกและกระบวนการเรียนรู้ ในการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสร้างเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 3. เสริมสร้างให้ชุมชนรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น
 4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการประกอบอาชีพของประชาชน
 5. ส่งเสริมกิจกรรมการต่อต้านความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน
 6. ส่งเสริมให้ชาวพุทธกลับถิ่น และต้องรัฐมีมาตรการอย่างชัดเจนในการปกป้องชาวพุทธ
- ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ
1. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการสร้างความปรองดองของคนในพื้นที่ เช่น กลุ่มเครือข่ายชาวพุทธ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นแนวร่วมในการปกป้องพระพุทธศาสนา
 2. จัดกิจกรรมการสร้างสันติสุข อย่างสันติวิธี โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บนพื้นฐานความแตกต่างในการลดความขัดแย้ง ลดความรุนแรง สร้างความสมานฉันท์
 3. จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีค่านิยมคุณธรรม คุณค่าในการอยู่ร่วมกันในสังคมสันติสุข ให้ประชาชนมั่นใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งได้
 4. จัดกิจกรรมพบปะประชาชน โดยการเผยแผ่เชิงรุก ออกเยี่ยมเยียนถึงบ้านประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย ให้วัดเป็นแหล่งพักพิงเมื่อเกิดเหตุเดือดร้อน
 5. จัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาบุคลากรขององค์กรชาวพุทธ ขับเคลื่อนด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม
 6. สร้างโอกาสให้พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามปกติ โดยรัฐจัดอำนวยความสะดวกปลอดภัยและความสะดวก ให้เป็นเขต
 7. กระจายการให้บริการและดูแล และเป็นที่พึ่งคอยให้คำปรึกษาได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง
 8. จัดตั้งกองทุนชาวพุทธเพื่อสนับสนุนกิจกรรมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
 9. จัดหาสิ่งก่อสร้าง ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้มีความพร้อมเสมอ
 10. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน
 11. ส่งเสริมกิจกรรมการต่อต้านความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยค่อยๆ แทรกซึม
 12. ส่งเสริมให้ชาวพุทธกลับถิ่น สร้างเครือข่ายการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรัฐต้องมีมาตรการอย่างชัดเจนในการปกป้องและสร้างความยั่งยืนแก่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย เรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตอาสาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้”
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบพัฒนาการเผยแผ่เชิงรุกในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้”

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. พิมพ์พิเศษ 5 ธันวาคม 2549. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, 2540.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535. (4 มีนาคม 2539). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 16 ฉบับพิเศษ.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต). สงฆ์ผู้นำสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.
- พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร (สีหนุตร). บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี, วิทยานิพนธ์.บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ มหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2546.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ. “ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”. รายงานการวิจัย. คณะสังคม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- คุณาพันธ์, พระมหาสุตใจ. “การนำนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, 2556.
- ธงชัย สิงห์อุดม. “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
- พระวุฒิกโรจน์ วุฑฒิกโรจน์ (พรมพิมพ์). “เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.